

REGIONÁLNÍ GEOGRAFIE AMERIKY,
AUSTRÁLIE A POLÁRNÍCH OBLASTÍ

PŘEDNÁŠKA Č. 5

© HS

LATINSKÁ

AMERIKA:

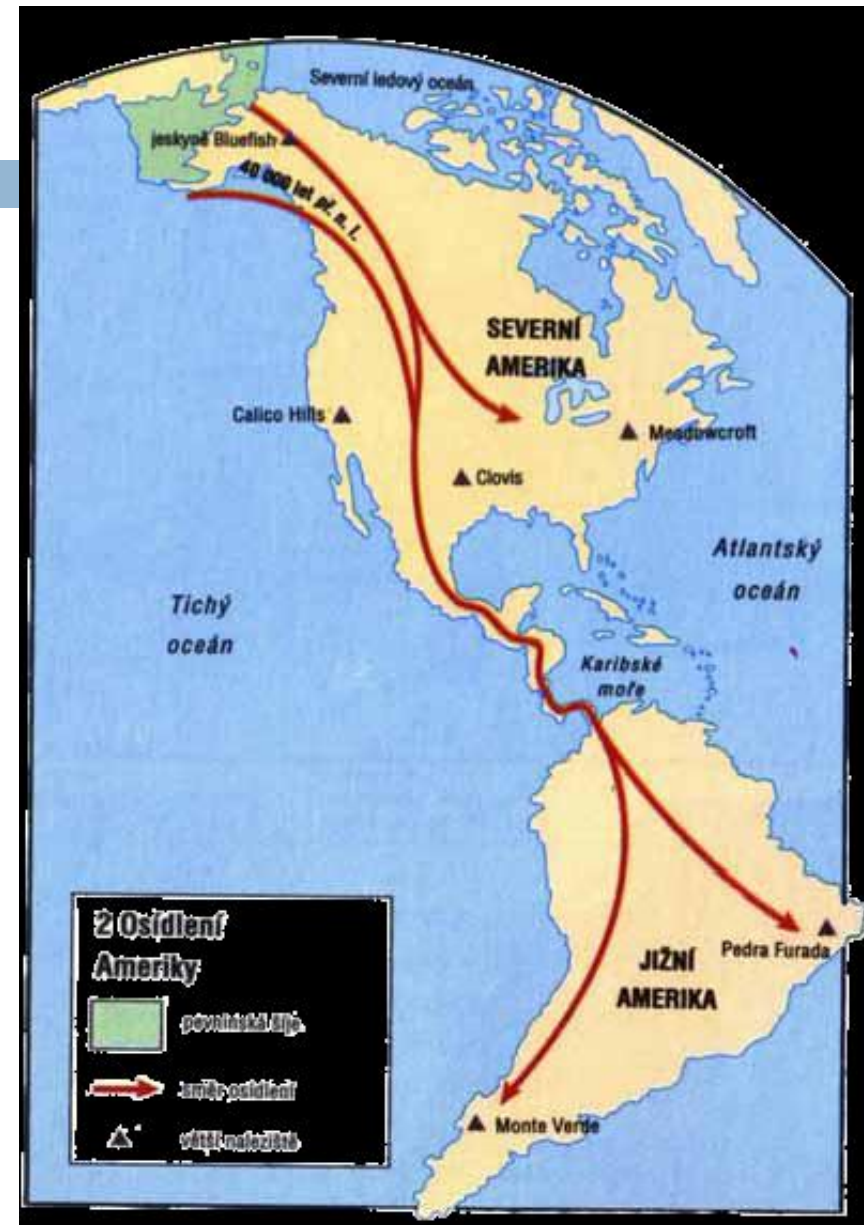
OBYVATELSTVO,
HOSPODÁŘSTVÍ,
POLITIKA

CHE GUEVARA

Osídlení Ameriky

- Teorie: ze severu ve třech vlnách, ale z relativně malé populace
- 15. stol.: prakticky souvislé osídlení
- kulturně a jazykově rozmanité obyvatelstvo

Materiální kultura

- Úroveň materiální kultury jednotlivých skupin byla značně rozdílná

Základní dělení:

- Agrární
  - ▣ vospělé (civilizace)
  - ▣ méně vospělé
- neagrární

Neagrární kultury

- 1/3 území
- sběr, lov, rybolov
- nomádi (mobilita se zvětšila s rozšířením koní)
- rozdílné osudy:
  - ▣ Stř. Amerika: vyhubeni brzy po kolonizaci Ameriky
  - ▣ Jih J. Ameriky: do 19. století
  - ▣ Prérie v S. Americe: do 19. století, ale ovlivnění Evropany (koně, obchod)

Agrární kultury

- 2/3 území
- trvalá sídla, vyšší hustota zalidnění

Méně vyspělé:

- Jednodušší nářadí
- vypalovali menší plochy v lesích, ty po 2–3 letech hospodaření ztratily úrodnost a byly opuštěny, po 10–20 letech se les obnovil
- pěstovali maniok, kukuřici, brambory apod.
- Relativní dostatek potravy, v úrodnějších místech husté osídlení (na ostrově Haiti až 1 mil.)
- nejdéle se jejich kultura udržela v Chile (Mapuche) – 19. století

Vyspělé:

- 1/5 území, ale 3/4 obyvatel Ameriky
- Střední Amerika a Andy
- strukturovaný sociální systém, existence státu (organizované vojsko, veřejná správa)
- Používání kovů, rozvoj měst, koncentrace obyvatel, monumentální architektura
- přesto: technologicky dosti primitivní:
  - nepoužívali železo (vyráběli předměty z mědi, stříbra a zlata), neznali kola, plachty
  - neznali tažná zvířata
- naše poznání je ale značně omezené: z předkolumbovské éry chybí písemné dějiny

Chrámové pyramidy

Tikal (Guatemala)

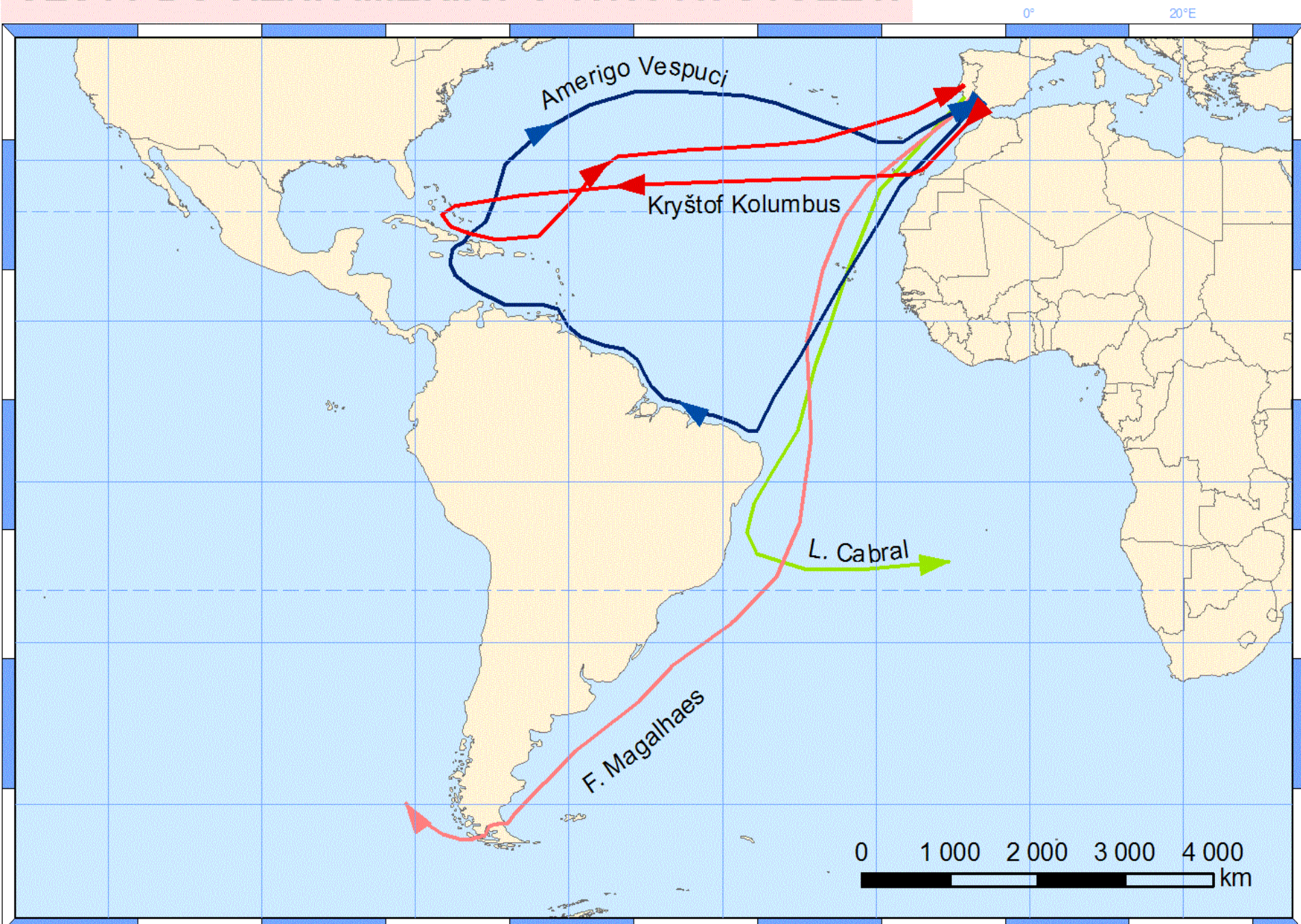

Teotihuacán v Mexiku

Machu Picchu

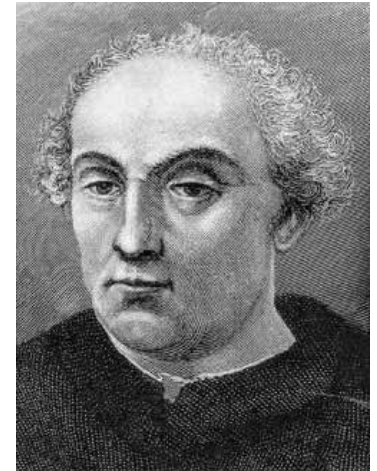
CESTY DO JIŽNÍ AMERIKY V 15. A 16. STOLETÍ

Objevitelé

□ **Kryštof Kolumbus**

- 1492 – Bahamy, Kuba, Haiti
- 1493–1495 – Portoriko, Jamajka
- 1499–1500 – Trinidad, ústí Orinoka
- 1502–1504 – pevninská Střední Amerika

□ **Pedro Álvares Cabral**

- 22. 4. 1500 – při cestě do Indie (klasickou cestou) objevuje pobřeží Brazílie – území nazývá Ilha de Vera Cruz

Objevitelé

□ Amerigo Vespucci

- 1499 – ústí Amazonky
- 1501 – Patagonie
- popularizace kontinentu

□ Vasco Núñez de Balboa

- 1513 – Tichý oceán (Panamská šíje)

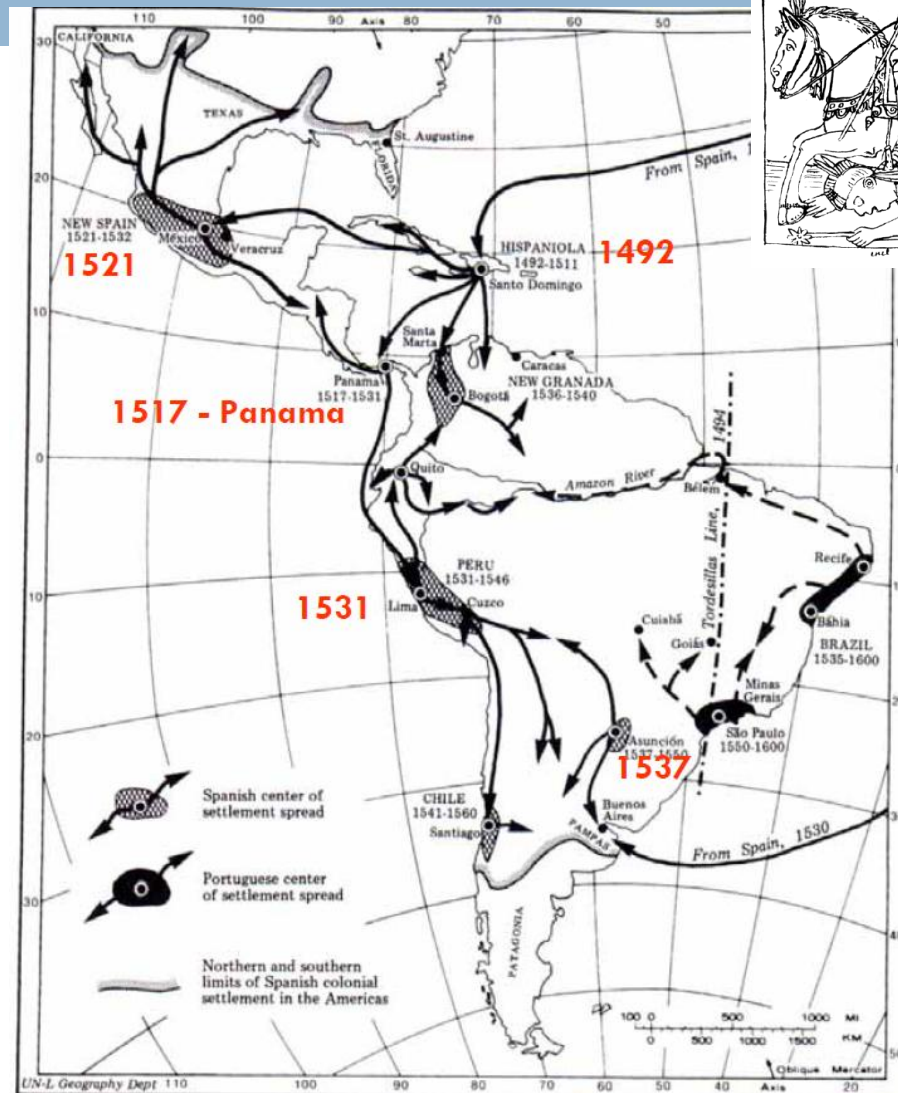
□ Fernão de Magalhães

- 1519–1522 cesta kolem světa
- (1520 La Plata a jeho průliv)

Dobyvatelé

- = období dobývání Nového světa (16 stol.)
- nejdříve přicházeli hidalgové, misionáři, po nich kupci
- nástupišťem ke vpádu na pevninu se staly Antily
- 1494 J Amerika rozdělena na sféry vlivu Španělů a Portugalců

Dobytelé

□ Hernán Cortés

- 1519–1522 Aztécká říše → místokrálovství Nové Španělsko

□ Francisco Pizarro

- 1531–1536 říše Inků → místokrálovství Peru

Rozdělení moci

Španělé - získali:

- ▣ Střední Amerika
- ▣ Karibik
- ▣ západ Jižní Ameriky
- ▣ vytvořena místokrálovství
- ▣ domorodci: včlenění do koloniální společnosti jako zvláštní skupina

Portugalci

- ▣ získali: Brazílie
- ▣ zpočátku podle smlouvy v Tordesillas, od počátku 18. století pronikání do vnitrozemí
- ▣ domorodci: zatlačování do vnitrozemí

Angličané

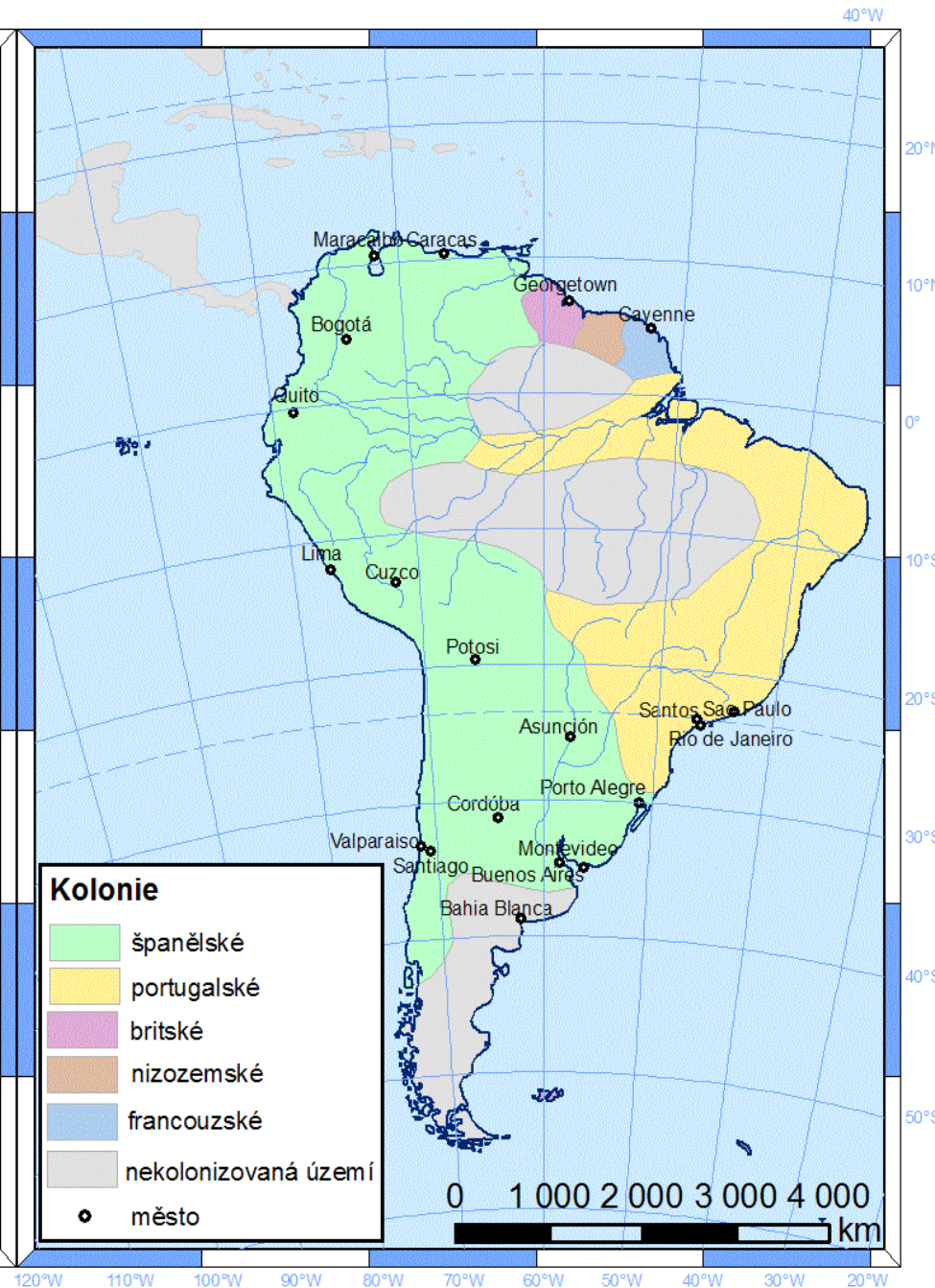
- ▣ v rámci Latinské Ameriky jen opěrné body na ostrovech a Guyana a Belize
- ▣ kolonie několika typů—korunní kolonie, soukromé kolonie a smíšené kolonie
- ▣ domorodci: zatlačování do vnitrozemí

Francouzi

- ▣ udrželi jen kolonie v Karibiku a Francouzskou Guyanu

JIŽNÍ AMERIKA V 16. STOLETÍ

JIŽNÍ AMERIKA V 18. STOLETÍ

Důsledky příchodu Evropanů

1) snížení počtu obyvatel

- Původní obyvatelstvo Ameriky při příchodu prvních Evropanů: 60–150 mil.
- Po střetu s Evropany **demografický kolaps (1500 –1570 –1800):**
  - ▣ Stř. Amerika: 25 mil. – 2,5 mil. – 1,5 mil.
  - ▣ Andská oblast: 12 mil. – 1,5 mil. – 0,6 mil.
  - ▣ Karibik: ? mil. – 0 mil.
- Obecně se v nížinách snížil počet domorodců na 2 %, v horách na 30 %
- demografický kolaps trval v Latinské Americe od objevení Ameriky do 17. stol., později mírný růst
- V Severní Americe byl demografický kolaps opožděný (17.–19. století) a nebyl tak hluboký

Příčiny demografického kolapsu

- Několik teorií, liší se ale jen názory na význam jednotlivých faktorů
  - ▣ **Přímé vyvražd'ování** („černá legenda“)
    - genocida (přímé vyvražd'ování)
    - nucené práce (plantáže, doly)
  - ▣ **Kulturní šok** a naprosté **zhroucení dosavadních společenských struktur** (sebevraždy, prudký pokles porodnosti, zabíjení vlastních dětí...)
  - ▣ **Snížení příjmu potravy** (zavádění feudálních vztahů) a změna stravovacích zvyků (alkohol)
  - ▣ **Zavlečení evropských chorob** (mor, spalničky, neštovice)

Důsledky příchodu Evropanů

2. míšení ras

- „nechtěný“ důsledek toho, že v prvních vlnách kolonistů z Portugalska a Španělska převažovali muži

3. jazyk a víra

- jasná převaha španělštiny a portugalštiny
- katolicismus (specifické rysy)

4. sociální nerovnost

- Vlastnictví půdy = zdroj ekonomické a politické moci
- Sociálně–rasové rozdělení společnosti

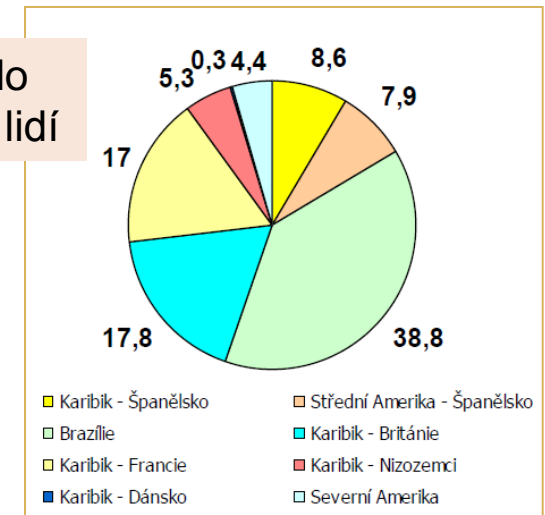
5. koloniální obchod

- Orientace na mateřskou zemi, vývoz surovin, dovoz výrobků
- Přísná regulace (ve španělských koloniích jen dva úřední přístavy – Lima a Cartagena)
- Pašování

6. nové uspořádání společnosti

- Znevolnění domorodců
- Hospodář spravoval skupinu indiánských vesnic, měl je „zcivilizovat“ (španělština, katolicismus) a zajistit jim bezpečnost, za to od nich dostával naturální a později peněžité dávky

Dovoz otroků – do 1870 asi 9,4 mil. lidí

Důsledky příchodu Evropanů

7. hospodářství

□ Španělé

- těžba zlata, stříbra – využívána nucené i otrocká práce
- zemědělství – bez větších změn, zavádění evropských kultur (pšenice, víno, olivy, cukrová třtina) a domácích zvířat (ovce, koni, muly)
- Haciendy – zaměřeny na produkci potravin na prodej, velká hospodářství
- Průmysl a řemesla: omezován, pod dozorem španělské byrokracie (kvůli ochraně mateřské země před konkurencí), jen pro domácí spotřebu (textil, keramika ...)

□ Portugalci

- Nejdříve těžba dřeva
- Později změna orientace na cukrovou třtinu
- Později i těžba: zlato v Minas Gerais
- Řídké osídlení, méně měst – obecně nepříznivé přírodní podmínky pro život bělochů a málo domorodců, dovoz černochoů z Afriky (otroci)

Dekolonizace

- 1. fáze: secese USA (válka za nezávislost 1775–83); 4. 7. 1776 vyhlášena nezávislost **USA** (první formálně nezávislý stát v Americe)
- 2. fáze: 1804 ...francouzská kolonie **Haiti** vyhlásila nezávislost (první nezávislá černošská republika na světě)
- 3. fáze: 1809–1825 ...**osamostatnění všech území Španělska a Portugalska ležících přímo na kontinentě**
- 4. fáze:
  - 1867 ...vznik a osamostatnění **Kanady** – tzn. získání statutu dominia (současné hranice až 1949 připojením Newfoundlandu), ve 30. letech 20. stol. získala vnější suverenitu (tzv. *westminsterský statut*)
  - 1898 ...španělsko-americká válka ⇒ poslední španělské kolonie přešly pod správu USA (**Kuba, Portoriko a další karibské ostrovy**), 1903 pak získaly nezávislost
- 5. fáze: 1962–1984 ...nezávislost vyhlásila **většina území v Karibském moři**

Politicko-geografické poměry:

Nezávislé státy a závislá území

- 35 nezávislých států
- 23 závislých území:
  - ▣ 20 obydlených
  - ▣ 3 neobydlená (Navassa, Clipperton, Jižní Georgie a Jižní Sandwichovy ostrovy)
- velikostí, počtem obyvatel a ekonomickou úrovní velmi nevyrovnaná struktura

Státní forma

- Většina států je unitárních, federace jsou:
  - Mexiko
  - Brazílie
  - Argentina
  - Venezuela
  - Sv. Kryštof a Nevis
- Převažuje stabilnější územní princip, výraznější separatismus se v Latinské Americe nevyskytuje ve federacích, ale jen v dosud unitární Bolívii
- Většina států jsou republiky (převažuje „americký“ model prezidentských republik)
- Vedle nich 10 monarchií
  - Všechny jsou parlamentní monarchie v personální unii s Británií, na Jamajce silné prorepublikánské tendence

Dnešní politické poměry

- Obrovské regionální rozdíly
- Silná podpora levicových režimů
- Odpor proti hegemonii USA
- Složitý boj s kriminalitou (korupce, obchod s narkotiky)
- Problematický status původního obyvatelstva
- Přelidnění metropolitních oblastí
- Malý ohled na životní prostředí při využívání přírodního bohatství
- Hraniční spory

Spory mezi státy

- Historicky časté spory mezi státy, vojenské převraty, diktatury
- Ve 30. letech a v 70.–80. letech 20. století ve většině států vojenské diktatury (Pinochet)
- **Levicové autoritativní režimy:**
  - ▣ Mezi 1. sv. válkou a rokem 1933 intervence USA ve Střední Americe a Karibiku (Honduras, Nikaragua, Dominikánská republika, Haiti, Kuba, Kostarika)
  - ▣ Často v návaznosti nebo s podporou USA diktátorské režimy
  - ▣ Několik revolucí – dlouhodobě úspěšné jen na Kubě

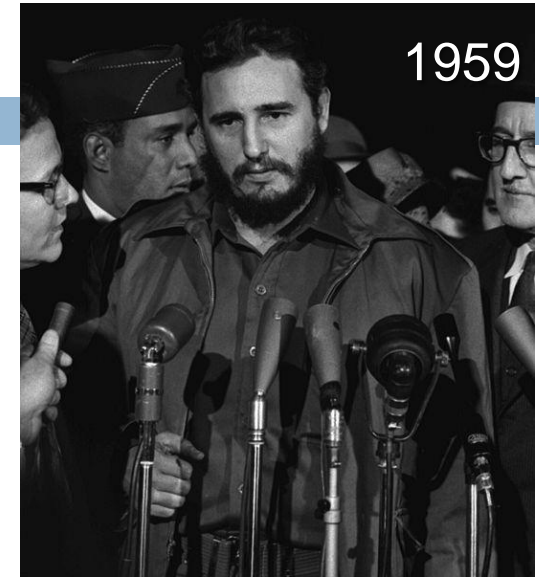
Kuba

- Do roku 1898 španělská kolonie, pak invaze USA, nezávislost 1902
- Politicky i ekonomicky připoutána k USA (vojenské základny, export cukru, turistika, zábava – počátek v době prohibice); zkorumpovaná a nekompetentní politická elita
- 1959 revoluce – Fidel Castro, původně národně demokratické ideály, USA se postavily ostře proti (znárodnění jejich majetku), pragmatický obrat k SSSR a přijetí marxismu

Kuba

- Cizincům a velkostatkářům odebrána půda – státní vlastnictví, část rozdělena
- Hospodářská blokáda ze strany USA
- Zlepšení životních podmínek na venkově
- Sociální jistoty, investice do vzdělání
- Po vzoru SSSR plánované hospodářství, rozvoj průmyslu, zůstala ale zachována závislost na produkci cukru (kvůli sklizni dokonce zrušeny Vánoce)
- Vývoz cukru do východního bloku – za ceny 10x převyšující světový průměr (forma pomoci)
- Po rozpadu východního bloku „odložený“ tvrdý dopad ekonomické blokády ze strany USA

Venezuela

- Země má jistou demokratickou tradici (70. a 80. léta)
- Koncem 80. let: pokles cen ropy, následně zvýšení cen ⇒ 1992 pokus o státní převrat pod vedením Huga Cháveze
- Následně H. Chávez vězněn (do 1994)
- 1999 vyhrává jeho politické hnutí Vlastenecký pól parlamentní volby (1/3 mandátů)
  - ▣ Podpora sociálně slabých voličů
  - ▣ Ve volebním programu propagována změna ústavy, odstranění zahraničního dluhu i dobré vztahy se sousedy a USA

Venezuela

- Červenec 1999 svoláno Ústavodárné shromáždění (Chávezovi lidé 119 ze 131 mandátu)
- Přijata nová ústava:
  - ▣ Změna názvu země (**Bolívarská** republika Venezuela)
  - ▣ prezident může být zvolen na 2 šestiletá volební období
- V srpnu 2000 vyhrává Chávez prezidentské volby (60 % hlasů)
  - ▣ Program: obdiv k levicovým totalitním vůdcům (zejména Fidel Castro) a levicovým gerilám v Kolumbii, napodobování Castrova stylu (dlouhé projevy apod.), ostrá protiamerická rétorika (demonstrativní návštěvy nepřátel USA, např. v Bagdádu)
- V prezidentských volbách 3. 12. 2006 získal H. Chávez 62,8 % hlasů
- 15. 2. 2009 referendum potvrdilo Chávezův návrh, podle kterého on a další politici budou moci získat neomezený počet mandátů, a tak případně vládnout i doživotně

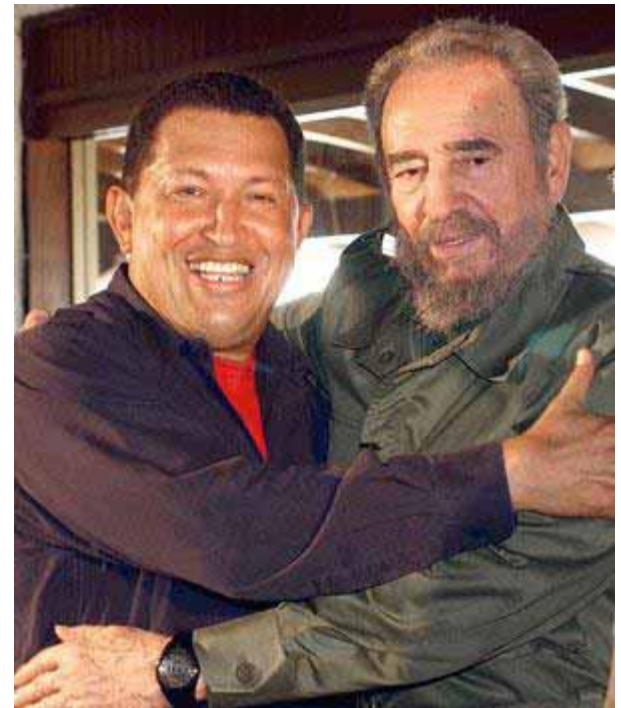
Venezuela – zahraniční politika

- Podpora levicových režimů v Latinské Americe (materiální pomoc, podpora ve volbách) včetně „vývozu revoluce“
  - ▣ K posilování vlivu má přispět i projekt několika plynovodů a ropovodů v Jižní Americe a také připojení Venezuely k MERCOSURu
- Ostrý odpor proti globalizaci, respektive jejím symbolům
- Ostrý antiamerikanismus, varování obyvatelstva před možnou invazí, strach z blokády

Venezuela – zahraniční politika

- Vzhledem k posilování nacionalismu výrazné zhoršení vztahů se sousedy, oživení pohraničních sporů
- Přednostní spolupráce s Kubou (ta chápána jako ideální sociální stát), Kuba posílá do země lékaře, učitele, ale i vojenské poradce
- Jistou podporu má Venezuela také od Ruska (zbraně, letadla) a Číny (té jde o ropu, z obchodu ale sešlo – Indonésie a Nigérie)

Zločinnost, vliv na politiku

- Ekonomicky silné mafie napojené na výrobu a pašování narkotik
- Spekuluje se o míře jejich vlivu na politickou sféru
- Koka → kokain:
  - ▣ listy koky se melou a lisují na kokainovou pastu (obsah kokainu 40 %)
  - ▣ pasta se zpracovává v laboratořích (hl. v Kolumbii) na čistý kokain (90%)
  - ▣ 95 % produkce: Peru, Bolívie, Kolumbie (zbytek: Brazílie, Paraguay, Ekvádor)

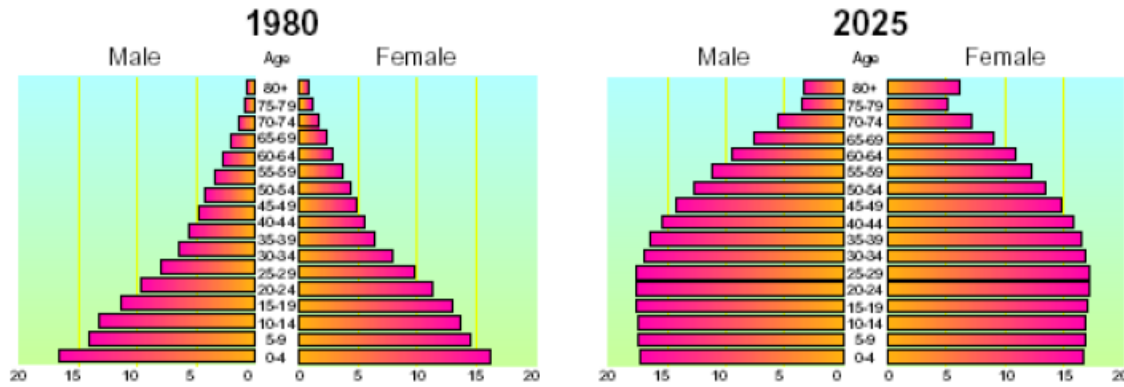

Kokainovník pravý

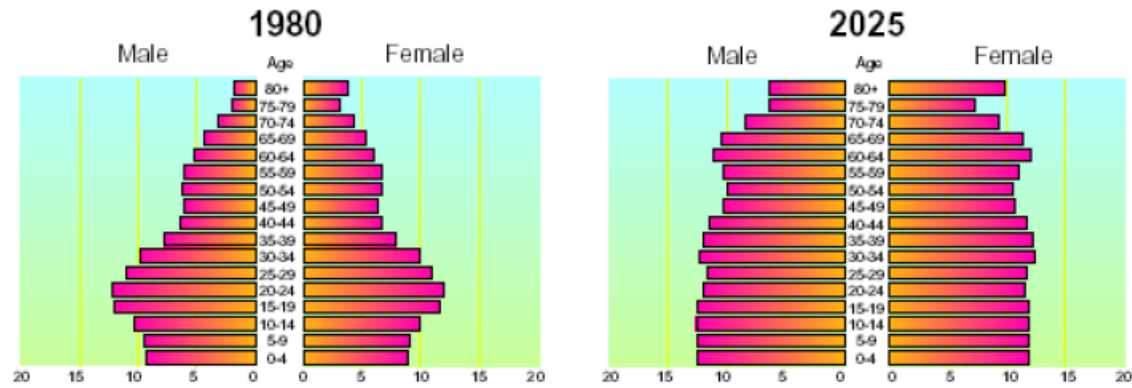
Obyvatelstvo

- Počet obyvatel (2008): **916 mil. obyvatel**
- Z toho: Anglosaská Amerika 337 mil. + Latinská Amerika 579 mil.
- V roce 1900: Anglosaská Severní Amerika 90 mil. + Latinská Amerika 75 mil.

- Do 19. století jen mírný růst
- Od poloviny 19. století do 30. let 20. století: rychleji rostou ekonomicky vyspělejší státy (imigrace): Chile, Argentina (pampy), Uruguay, Brazílie
- Po roce 1930 rychlejší růst v chudších státech (v té době nejvyšší přirozený přírůstek na světě – až 3 % – vysoká porodnost, snížení úmrtnosti, zlepšení zdravotnictví, lepší bydlení)
- Vrchol přirozeného přírůstku v 70. letech (v období 1950–70 zdvojnásobení počtu obyvatel)
- Po 1980 zmírnění tempa nárůstu (80. léta 2,4 %, nyní 1,4 %) – jen pomalu se snižuje porodnost (vysoký podíl mladého obyvatelstva, odpor církve k antikoncepci)

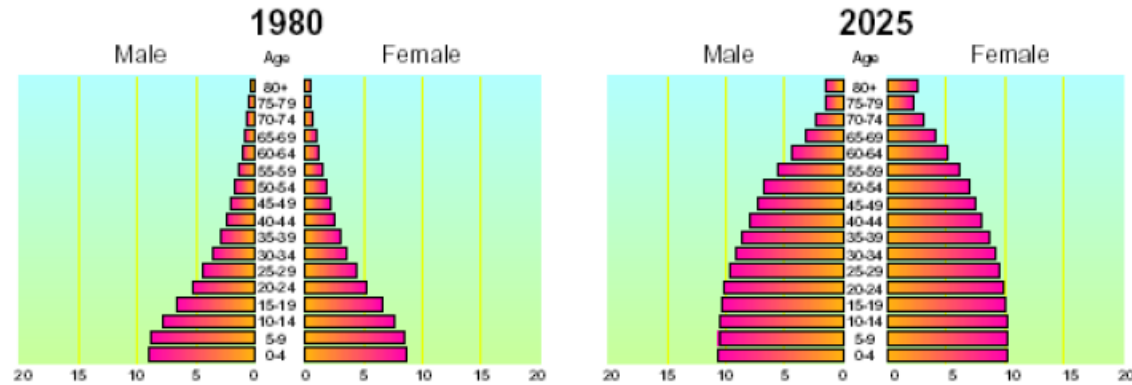
South America

North America

Central America and the Caribbean

Pohyb obyvatelstva – relativně

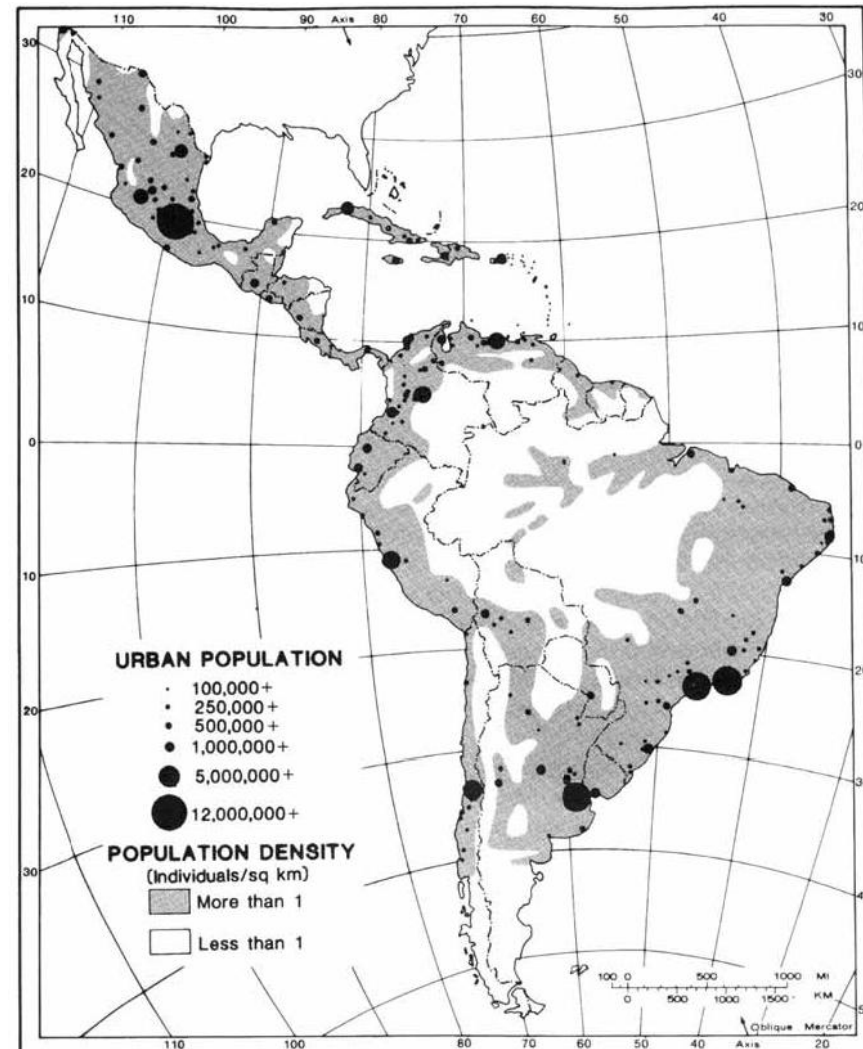
- Anglosaská Amerika roste hlavně migrací
  - ▣ USA: migrace zajišťují 34 % ročního přírůstku
  - ▣ Kanada: 64 %
- Latinská Amerika porodností

2008	Anglosas. Am.	Latinská Am.
Porodnost	13,8	19,9
Úmrtnost	8,2	5,9
Saldo migrací na 1000 obyvatel	3,2	-1,4
Přirozený přírůstek (%)	0,56	1,39
Celkový přírůstek (%)	0,88	1,26

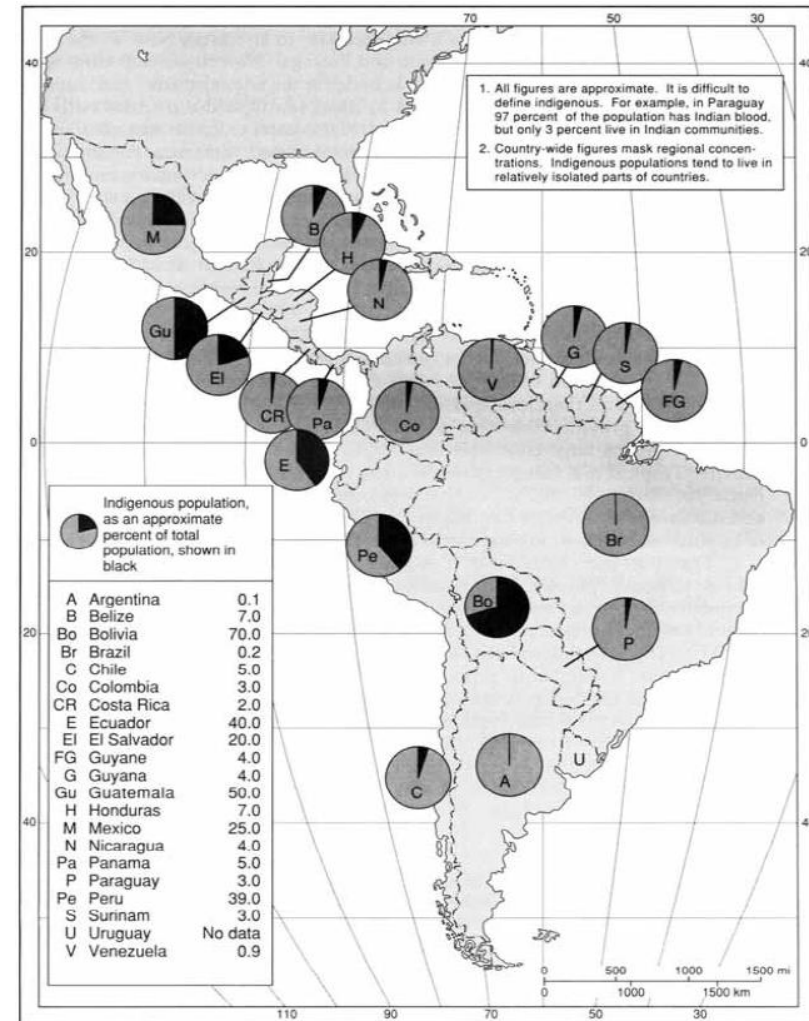
Rozmístění obyvatelstva

- Nerovnoměrné
- Větší hustota: pobřeží, Andy, Střední Amerika, Karibik
- Hustě zalidněné jsou i některé semiaridní a aridní oblasti (oázy v Atacamě – zdroje minerálů)
- Řídké osídlení mají Baja California, Amazonská nížina, Patagonie
- Velkoměsta hlavně v pobřežním pásmu (výjimkou je Střední Amerika)
  - ▣ Rozsáhlé aglomerace vJV Brazílii (Rio de Janeiro, São Paulo)
  - ▣ oblast La Plata (Montevideo, Buenos Aires)
  - ▣ Severní pobřeží (záliv Maracaibó, Caracas)

Rasové složení

- místo střetávání všech ras (největší podíl míšenců, nejmenší podíl čistých rasových typů)
- v původně hustě zalidněných oblastech dnes mestici a indiáni (výjimkou jsou karibské ostrovy)
- v původně řídko zalidněných oblastech s příhodným podnebím pro bělochy: více bělochů (Argentina, Chile, Uruguay)
- oblasti s nepříznivým podnebím, ale s podmínkami pro plantážní hospodářství: více černochů (Brazílie, Karibik)

Kreol

- *criollo* – ve španělštině domorodý, domácí, poddaný, sluha
- V různých státech má toto označení různý význam: původně tak označováni potomci Španělů narození v Americe, postupně se rozšířilo a v mnoha státech označuje všechny bělochy bez rozdílu

Úřední jazyky

□ **Evropské jazyky:**

- angličtina...Kanada, USA, Karibik
- španělština...na drobné výjimky celá Latinská Amerika
- portugálština ...Brazílie
- francouzština ...Haiti, část Kanady, francouzská zámořská území
- nizozemština ...Aruba, Nizozemské Antily, Surinam
- dánština ...Grónsko

□ **Domorodé jazyky:**

- kečuánština+ ajmarština (Peru, Bolívie)
- Guaraní (Paraguay)
- Grónština (Grónsko)
- Inuktitut (Nunavut)

Náboženství

- Jednoznačně závislé na náboženství kolonizátorů, proto všude převažuje **křesťanství**
  - Francouzi, Španělé, Portugalci ⇒ převaha **římských katolíků**
- USA, Kanada ...katolíci tvoří 1/3 obyv. (potomci Irů a katolických národů Evropy), velké je zastoupení protestantských směrů. Výrazně protestantské jsou USA a některé bývalé britské kolonie v Karibiku. Vnitřně nejednotné, řada směrů a sekt: anglikáni, presbyteriáni, luteráni, kvakeři, adventisté sedmého dne, Svědci Jehovovi, Mormoni...

Populace – trendy

- v Latinské Americe doznívá demografická revoluce (závěrečná fáze)
- rychlý růst počtu i podílu protestantských náboženství
- doznívající urbanizace
  - LA – urbanizace v průměru 70 %, ale značné rozdíly (Venezuela 95 %, Haiti 32 %)
- postupné stárnutí populace

Problémy měst

- Exploze velkých měst po roce 1950 (migrace, zlepšení dopravy) – vznik aglomerací kolem hlavních měst
- Růst měst byl vázán na správní funkce, obchod, dopravu – až později na průmysl (odlišné od evropské urbanizace)
- Proto také řada problémů:
  - ▣ Bytová krize
  - ▣ Nedostatečné inženýrské sítě (vodovod, kanalizace)
  - ▣ Malý rozdíl mezi příjmy a náklady na bydlení – chudoba
  - ▣ Přelidnění
- Dopravní kolaps (úzké ulice v ještě v koloniálních dobách vybudovaných centrech)
- Environmentální problémy, chybějící zeleň a rekreační plochy
- Kriminalita, frustrace, sociální neklid
- Nezaměstnanost a polozaměstnanost, šedá ekonomika

Slumy

- Charakteristický rys latinskoamerických měst, většinou v nich žije 25–40 % obyvatel
- Zpravidla na okrajích měst, obyvatelé dosídlenci z venkova nebo vnitřních slumů, které jsou často nákladně „humanizovány“ – se zlepšením standardu ale také zvyšují ceny bydlení
- Většinou dopravně nevhodná poloha, půda ve vlastnictví státu nebo města, nevhodné podmínky pro zástavbu (svahy, močály ...)
- Jednoduché stavební materiály (dřevo, lepenka, plech – stavby „za 1 noc“)
- Chybějící komunální služby (chybí voda, kanalizace, odvoz odpadků, rozvod elektřiny)
- Extrémní nezaměstnanost, zdroje příjmů z příležitostných prací (stavby, čističi, pouliční prodejci) a drobných krádeží

Hospodářství:

Zemědělství (hl. znaky)

- jako celek LA produkuje dostatek potravin, celkově (na rozdíl od jiných rozvojových oblastí) nemá problémy s hladem – což neznamená, že mnoho lidí na venkově a v slumech nežije v bídě a nedostatku
- 2 krajní formy zemědělství:
  - ▣ v hustě osídlených venkovských oblastech (Indiáni a mesticí) se zachovaly tradiční formy zemědělství – malá hospodářství (**minifundie**), intenzivní obdělávání, ale nedostatek mechanizace (často ručně), pracovníky tvoří vždy příslušníci jedné rodiny, na práci nikoho nenajímají
  - ▣ velkostatky (**latifundie**) vytvořené v období španělské nadvlády – extenzivní (často monokulturní) pěstování plodin na plantážích (na vývoz)
- prakticky neexistují středně velká hospodářství
- **hacienda / fazenda** (v Brazílii) – původně v nájmu (1/5 zisku španělské koruny), později v osobním vlastnictví, sdružují latifundie a minifundie

Produkce potravin – dříve a dnes

- před příchodem Evropanů:
  - ▣ nejrozšířenější obilovinou byla **kukuřice** (původem z Mexika), dále několik druhů obilovin s vysokým obsahem proteinů prosperujících i při nižších teplotách (dnes už se nepěstují), **brambory** a další okopaniny, **fazole** (pěstovaly se často spolu s kukuřicí – té dodávaly dusík, zatímco kukuřice tvořila pro fazole oporu)
  - ▣ domácí zvířata nebyla primárně určena jako zdroj potravy, ale na vlnu a kůže: **lama, alpaka**
- Koloniální období:
  - ▣ zavádění nových kultur, často méně přizpůsobených místním ekologickým podmínkám (choroby, škůdci), nejdůležitější byly: evropské obiloviny, **vinná réva, káva, cukrová třtina**, později **banány**
  - ▣ domácí zvířata: **ovce, koně, hovězí dobytek**

Produkce potravin – dříve a dnes

- 19. století: **ranče** zaměřené na chov dobytka (hlavně skot a ovce)
- 2. polovina 20. století: rychlá urbanizace, stále větší potřeba potravin, v některých zemích (ne ale v LA jako celku) se stává nedostatečná produkce potravin brzdou rozvoje ⇒ zvyšování produkce potravin
  - Důsledky:
    - Vypalování tropického pralesa
    - kultivace savan
    - Nerespektování ekologických limitů území
    - Nové technologie (mechanizace – nákladná, ekologické zemědělství, agrární reforma)

Rostlinná výroba

□ Cukrová třtina

- Největší producent – **Brazílie** (3,2 mil. ha, 6 % obdělávané půdy)
– není určeno primárně na vývoz
- **Kuba** – jednostranně závislá, dříve až 70 % vývozu, krize po rozpadu SSSR, přeorientováno na Kanadu, Asii, Afriku
- Vedlejší produkty: pletiva (výroba papíru), melasa (surovina pro výrobu rumu, krmivo pro dobytek, sirup – příměs pohonných hmot)
- **Mexiko** – vyváží málo, obrovská domácí spotřeba (na obyvatele nejvíce na světě– 45 kg / rok), po vzniku NAFTA roste produkce na vývoz do USA
- **Belize** – 50 % obdělané půdy, na výrobě cukru participuje 1/4 pracovní síly

Rostlinná výroba

□ Kakao

- 90 % produkce se využívána výrobu čokolády
- Hlavní producenti: **Brazílie** (55 % LA, 14 % světové produkce, v Amazonské nížině), **Ekvádor** (16 / 4,5 %), Kolumbie, Dominikánská republika, Mexiko

□ Káva

- většinu kávy spotřebuje Evropa (46 %) a USA (25 %)
- Brazílie – 4 % vývozu
- Kolumbie – nejvyšší kvalita, 21 % vývozu
- Největší producenti: **Brazílie** (38 % LA, 23 % světové produkce), **Kolumbie** (22 / 13 %), Mexiko, Guatemala, Kostarika, Ekvádor, Honduras

Rostlinná výroba

□ Banány

- využití: ovoce, surovina na výrobu piva
- Největší význam mají banány pro hospodářství „banánových republik“ – Honduras – 40 % vývozu, Kostarika – 22 %, Panama – 25 %, Ekvádor – 17 %
  - pozor: název „banánové republiky“ není odvozen od podílu banánů na vývozu ...
- Největší producenti: **Brazílie** (27,5 % LA, 12 % světové produkce), **Ekvádor** (15 / 6,5 %), Kolumbie, Kostarika, Mexiko, Panama, Venezuela

□ Kukuřice

- v LA rozšířena i jako potravina pro obyvatelstvo – má oproti evropským obilovinám nižší energetickou hodnotu
- využití: tortillas, chleba, alkohol
- Největší producenti: Brazílie (43 % LA, 4,5 % světové produkce), Mexiko (30 / 3 %), Argentina (10 / 1 %)

Rostlinná výroba

- ostatní významnější produkty – na vývoz:
  - ▣ **ryby:** Peru, Chile, Ekvádor
  - ▣ **ovoce:** Chile, Peru
  - ▣ **bavlník:** Mexiko, Peru (na zavlažovaných pozemcích, zavlažovací systémy ještě z dob Inků), Brazílie
  - ▣ **tabák:** Kuba, Kolumbie
  - ▣ **čaj:** Brazílie (jihovýchod), Uruguay

Nerostné bohatství

- Jižní a Střední Amerika chudá...
- Využívání nerostného bohatství byl nejdůležitější motiv evropské kolonizace LA (Eldorado) – nejdříve se vyváželo **zlato** a **stříbro**, po roce 1850 **guano**, po roce 1910 **měď**, po 1930 **ropa**
- Vytěžené minerály se vyvážely několik století hlavně do Evropy (důležitý činitel rozvoje evropského průmyslu), nyní převažuje vývoz do USA
- Posledních 150 let dominují v těžbě cizí nadnárodní společnosti, latinskoamerické země se snaží jejich vliv redukovat
- Naleziště rud: Andy a Kordillery v Mexiku
- Naleziště ropy: podhůří And, Mexický záliv, pobřeží Atlantiku (Brazílie, Falklandy)

Nerostné bohatství

□ **Stříbro**

- **Mexiko** –největší světový producent, doly ve státě Zacatecas (45 % produkce LA, 11,1 % světové produkce)
- Peru – stříbro tvoří 3 % vývozu (produkce 34 / 8,3 %)
- Bolívie, Brazílie

□ **Měď**

- Od roku 1982 je největším producentem **Chile** (do té doby USA)
  - 3 největší doly na světě (v Atacamě, 1 / 4 světových zásob), vývoz rudy se podílí na celkovém objemu vývozu 44 % (72 % produkce LA, 18,4 % světové produkce), technologicky značné zaostávání
- Další producenti: Peru (16 / 4 %), Mexiko

Chuquicamata

Chuquicamata, Chile – 2. největší povrchový důl na měď jáma ve tvaru elipsy terasovitě klesá do hloubky 810 m (na délku 4,3 km, na šířku 3 km, plocha 13 km² a objem 11 km³)

Nerostné bohatství

□ Cín

- Dříve důležitá vývozní komodita **Bolívie**, po roce 1970 se ale produkce rychle snižuje
- Největší produkci má **Brazílie** – v největší důl na světě Pitanga (celá Brazílie 63 % produkce LA / 20 % světové produkce)
- Další producent: Peru

□ Železná ruda

- V LA velmi rozšířená, největší jsou naleziště v **Brazílii** – největší doly ve státě Minas Gerais (Brazílie 81 LA / 18,5 % světové produkce), 8 % vývozu
- Dále **Venezuela** (9 / 2 %), Chile, Mexiko, Peru
- V Bolívii největší světové naleziště – El Cerro Mutún – není ale dosud využíváno

Nerostné bohatství

- **Bauxit**
  - Velmi kvalitní, hlavní producent Jamajka (41 LA / 9,2 % světové produkce)
    - 3. na světě, vlastní výroba hliníku
    - Vývoz se zvětšuje po roce 1974 (strategický kov), dnes 65 % hodnoty vývozu
- **Brazílie** využívá naleziště v Minas Gerais v Amazonské nížině (37 / 9 %)
- **Surinam** – na bauxitu životně závislý (75 % vývozu) (15 / 3,3 %)
- **Venezuela** – rudu (č. dovážené z Guyany) sama zpracovává (dostatek levné energie)

Nerostné bohatství – ropa

- Důležitý zdroj příjmů, rychle ale také roste domácí spotřeba (růst automobilismu, velké energetické ztráty – technologická zaostalost), LA má asi 12 % světových zásob
- **Mexiko** (39 / 4,6 %) – naleziště hl. u Mexického zálivu (stát Tabasco)
- **Venezuela** (32 / 3,8 %), 75 % vývozu, naleziště u jezera Maracaibo
- **Brazílie**
  - Centrum na atlantském pobřeží (okolí města Salvador)
  - Státní podnik PETROBRAS
  - Velké rafinérie, obrovská domácí spotřeba (vývoz malý)
- **Ekvádor** – hl. naleziště na úpatí And, 46 % vývozu, spolupracuje s OPEC
- **Trinidad a Tobago** – 90 % příjmů z ropy

Průmysl – předprůmyslové období

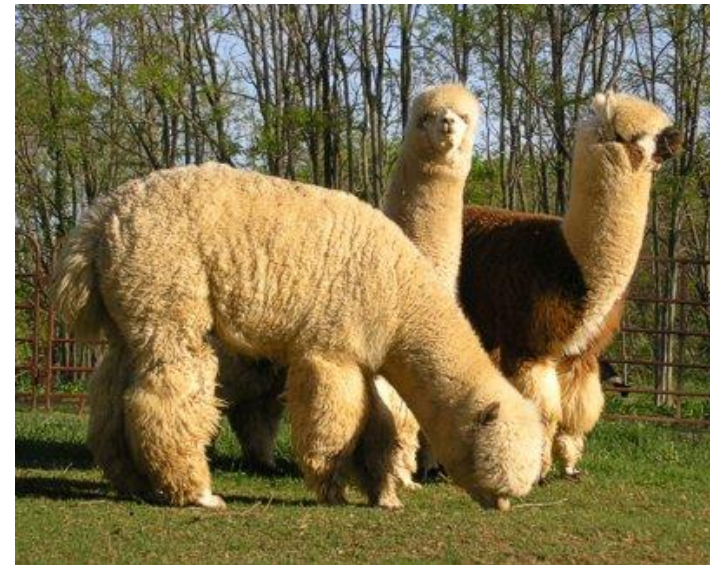
□ Předprůmyslové období

- V předkolumbovském období velmi rozvinutá řemesla (výroba textilu, keramiky, zpracování kovů)
- po příchodu Evropanů jejich výrazný úpadek (pouze pro vlastní potřebu) – vytlačil je dovoz hotových výrobků z Evropy
- Ještě v koloniálním období menší manufaktury na zpracování domácích zemědělských produktů (např. v Argentině textilní a kožedělný)

Vývoj průmyslu

- **1. fáze (1. polovina 20. století)**
  - ▣ Průmysl vzniká v přístavech a vyrábí **na vývoz** (slabá domácí poptávka), celkově má ale velmi málo zaměstnanců
  - ▣ Hlavní obory: zpracování masa, textilní průmysl (zejména zpracování vlny), výroba cukru

Vývoj průmyslu

□ 2. fáze (50. a 60. léta 20. století)

- Většina LA států přijímá doktrínu substituce dovozu vlastní produkcí (snaha snížit závislost na drahém dováženém spotřebním zboží)
- Politicky je podporován rozvoj domácího průmyslu (dotace, intervence, ochranná opatření – vysoká dovozní cla, daňové úlevy)
- Rozvíjí se výroba spotřebního zboží, méně základní průmyslové obory,
- Průmysl vzniká hlavně v okolí velkých měst (blízkost spotřeby), zejména administrativních center
- Nízká kvalita výrobků
  - Neexistuje konkurenční prostředí
  - Nevhodné na vývoz
- Současně období nejrychlejší urbanizace, průmysl ale není schopen nové příchozí absorbovat (nezaměstnanost)
- Malá spoluúčast cizího kapitálu (přes investiční pobídky ze strany místních vlád)

Vývoj průmyslu

- **3. fáze (od 70. let 20. století)**
  - Rozvoj na **vývoz orientovaného průmyslu** (podle vzoru východoasijských států)
  - Zásadní odlišnost:
    - často jde o průmysl ve vlastnictví státu (v Asii soukromý kapitál)
  - Chybí volný kapitál, vyškolená pracovní síla a moderní technologie
  - Důsledek: zaměření na textilní, dřevozpracující, kožedělný průmysl
- Málo konkurenceschopná výroba – vývoz často jen v rámci LA
- Přes pokusy privatizovat stále vysoký podíl státu a časté státní intervence

Srovnání Anglosaské a Latinské Ameriky

- **Anglosaská Amerika** je součástí bohatého Severu, tvoří jedno z jeho jader (dalšími jsou EU a Japonsko)
- **Latinská Amerika** je součástí chudého Jihu, je jeho nejrozvinutější částí (40 % výroby rozvojových států), ekonomicky jsou zdejší nejbohatší části na stejné úrovni jako nejchudší části bohatého Severu.

	<i>Anglosaská Amerika</i>	<i>Latinská Amerika</i>
% rozlohy světa	14,5	15,4
% obyvatel světa	5,2	8,4
% fosilních paliv	11,4	6,2
% zásob sladké vody	11,7	27,6
% zásob nerostných surovin	17,5	14,9
% světového HDP	23,3	8,1
% světového průměru HDP/obyv.	448	96
Kapitál	přebytek	nedostatek
Kvalita lidských zdrojů	vysoká	rozkolísaná

Latinská Amerika – problémy

- **Obrovské ekonomické rozdíly mezi státní i vnitrostátní** (územní – sousedství chudých a bohatých oblastí; i sociální – soužití bohatých a chudých). Množství sociopatologických jevů (velká kriminalita – míra kriminalizace a korupce se stala brzdou rozvoje).
- **Chybějící vnitroregionální vazby** – v téměř všech případech je největším obchodním partnerem USA, často i západní Evropa. Jen pro tři státy je hlavním obchodním partnerem latinskoamerický stát (Uruguay, Paraguay ...s Brazílií; Bolívie ...s Argentinou)
- **Struktura dovozu/vývozu** – převážně vývoz surovin, polotovarů a potravin, dovoz hotových výrobků.
  - Řada zemí má jednostranně zaměřen vývoz ⇒ citlivé na krize
- **Velký podíl šedé ekonomiky na tvorbě HDP** – Kolumbie, Peru, Bolívie ...prodej koky a kokainu (v Bolívii 70 % HDP, v Peru 60 % HDP)

Latinská Amerika – problémy

- **Politicky méně stabilní prostředí** – vyšší podíl extrémní levice/pravice, řada polovojenských režimů
  - Diktátorské režimy většinou ekonomicky úspěšnější (dokážou dobře utlumit sociální protesty a tak dát prostor „volnému trhu“)
- **Zemědělství** – nízká mechanizace, menší výnosy
  - Nepříznivá struktura vlastnictví půdy: je mimořádně koncentrované (většinu mají velkostatkáři – sami ji nejsou schopni obdělávat, a tak ji pronajímají bezzemkům za naturálie); kapacita půdy není dostatečně využívána (údajně jen z 1/4).
  - Základní potraviny musí dovážet.
- **Zadlužení** – stagnuje (ale i umořování dluhů něco stojí): Bolívie, Guyana, Honduras, Nikaragua ... 4 americké země na seznamu 41 nejzadluženějších zemí světa (v přepočtu na obyvatele).

HDP / obyv. (parita kupní síly)

- Nad 15 tisíc USD (ČR: 15 300 USD): USA (35 000), Kanada (29 000), Bahamy (18 000) + některá závislá území (Bermudy: 35 000, Kajmanské ostrovy: 35 000, Aruba: 29 000, Falklandy: 25 000, Grónsko: 20 000, oboje Panenské ostrovy)
- 10 –15 000 USD (Rusko: 9 300 USD): Barbados (14 500), Argentina (10 200), Chile (10 000) + další závislá území (Portoriko, Nizozemské Antily, Antigua a Barbuda, Martinik...)
- 7 000 –10 000 USD (svět: 7 900 USD): Mexiko (9 000), Kostarika (8 500), Uruguay (7 800), Brazílie (7 600) + některé další
- 4 –7 000 USD Ostatní – kromě nejchudších:
  - pod 4 000 USD (Lesotho: 2 600 USD): Jamajka, Guatemala, Surinam, Ekvádor, Svatý Vincenc, Honduras, Bolívie, Nikaragua, Kuba, Haiti (1 700 USD – na 179. místě z 231 území světa)

Možné členění LA států dle struktury HDP

- 1. skupina: **výrazně dominující služby**
  - ▣ většina Karibských států (95 % na Kajmanských ostrovech, 92 % na Britských Panenských ostrovech, 90 = na Bahamách ...)
- 2. skupina: **výrazný průmysl**
  - ▣ Hlavně státy závislé na těžbě surovin: ropa (Venezuela 50 %, Ekvádor 33 %, Trinidad a Tobago 43 %), bauxit (Jamajka 31 %)
- 3. skupina: **výrazné zemědělství a průmysl**
  - ▣ Středoamerické státy (ne Mexiko, Kostarika a Panama!), Paraguay, Bolívie
- 4. skupina: **výrazné služby, výraznější průmysl**
  - ▣ několik států v Karibiku, kromě cestovního ruchu i reexport ropy z Venezuely (Aruba ...dovoz ropy, tam rafinerie, deriváty vývoz do USA)
- 5. skupina: **vysoký podíl průmyslu i služeb**
  - ▣ USA, Kanada ...průmysl klesá, nově industrializované země: Mexiko, Argentina, Brazílie, Chile

Ekonomické integrace

- **NAFTA** (Severoamerická zóna volného obchodu, od 1. 1. 1994)
  - USA, Kanada, Mexiko
  - Odbourání cel ve společném obchodu, uvolnění pohybu pracovních sil
- **MERCOSUR** (Společný trh jižního cípu, od 1. 1. 1995)
  - Argentina, Brazílie, Paraguay, Uruguay; ve fázi ratifikace připojení Venezuely (ta „přestoupila“ z Andského společenství)
  - přidruženy také Chile, Bolívie
  - cílem je vytvoření společného trhu

Ekonomické integrace

- **CARICOM** (Karibské společenství a společný trh): 14/13 států
  - v rámci CARICOMu užší integrační uskupení **OECS** (Organizace východokaribských států): 9 členů (z toho 2 přidružení)
- Středoamerický integrační systém (**SICA**)
- **DR-CAFTA** (The Dominican Republic–Central America Free Trade Agreement)
- Andské společenství (Comunidad Andina, **CAN**)
- Americká zóna volného obchodu (Free Trade Area of the Americas (**FTAA**) - v budoucnosti?)
- Bolívarská aliance pro Ameriku
- Jihoamerická unie (**UNASUR**)

Perspektivy Latinské Ameriky

volný prostor, málo zalidněné území, nadbytek půdy, vody a nerostných zdrojů, relativně stabilní politické prostředí

nedostatek volného kapitálu, špatná infrastruktura (komunikace a energetické sítě), problémy s životním prostředím, nedostatek fosilních paliv (hledání alternativních zdrojů: auta na alkohol v Brazílii apod.), nestabilní měna (vysoká inflace s nepředvídatelným vývojem...)